

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél iven. Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-évre 7 korona. Egyes szám ára 30 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium; ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

SZLEZÁK LÁSZLÓ

Bur villamos vasut-
órház megállóhely.

Budapest, VI., Frangepán-u.

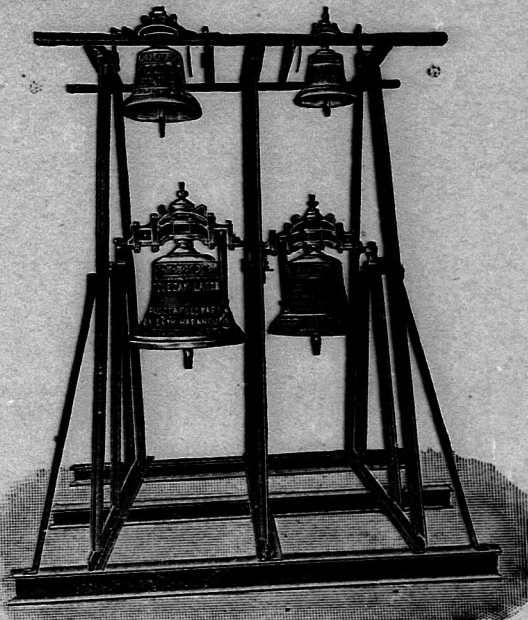
1900. évi párisi világ-
kiállításon kitüntetve.

77. szám. (Saját házában)

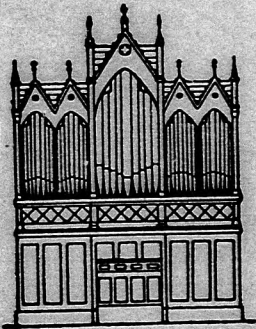
Ajánlja legjobban berendezett harangöntődjét a nemes egyházak részére. Harangokat bármily nagyságban ujonnan önt, régi, repedt, vagy nem összhangzó harangokat a legmagasabb árban átveszi és átönti a legszebb zengzetben, a legfinomabb harangérből, tiszta csengő hanggal. Minden harang hangja előre határozatlik meg. — Különösen ajánlja a legjobbnak bizonyult és a legkönnyebben kezelhető harangfelszereléseit, amelyek a terony falait nem rázzák, akár kovácsolt-, akár öntöttvas szerkezettel. A legújabban öntöttem a mattyi, a szentesi ref. öregtemplom harangjait; átszereltem és vasállványokra helyeztem a karai, süssai, szentendrei, tiszadadai, zádorházai, orosházai, apáthegyaljai, szelistei stb. egyházak harangjait, jelenleg öntöm a törökszentmiklósi ref. egyház 4 harangját kb. 3400 kg., a klenóci ev. egyház nagyharangját 2400 kg., az olaszliszkai egyházét 600 kg. súlyban.

Költségvetéssel díjmentesen szolgál és kívánatra a helyszínére saját költségen utazik. Számos egyházi elismerés! Telefonszám: 174—16.

harang-ércöntőde, harangfelszerelés
és haranglábgyár

Ezen harangok 1913-ban a pusztaföldvári evang. egyház részére készültek, méltóságos Balla Mihály miniszteri tanácsos úr rendelésére.

RIEGER OTTÓ

gőzüzemre berendezett és a kir. udvar orgonagyára. — Hazánk legnagyobb orgonájának, a király orgonájának (koronázási templom) alkotója.

BUDAPEST, X., Szigligeti-u. 29. * Császári és királyi udvari szállító. —

A bécsi, párisi, pécsi stb. kiállításon kitüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású oszorendszerű (pneumatikus), tartós, nemes hangú orgonákat szállít. 40 év óta 2000-nél több orgonát szállított, közte a „KIRÁLY ORGONÁJÁT”, amely mű ezidő szerint hazánk legnagyobb orgonája. 80 változatú villanyerőre berendezve.

Orgona javításokat és hangolásokat a legmérsékeltőbb árban teljesít. Orgona jókarban tartását elvállalja. Katalógussal, tervezetekkel és rajzokkal kívánatra díjmentesen szolgál.

RIEGER orgonagyára 40 évi fennállás óta 2000 orgonát szállított.

KONFIRMÁCIÓRA ELŐKÉSZÍTŐ KÁTÉ

REFORMÁTUS NÖVENDÉKEK SZÁMÁRA.

IRTA:

SZOBOSZLAI PAP ISTVÁN.

KÖZREBOCSÁTOTTA:

RÉVÉSZ BÁLINT

ÁTDOLGOZTA:

S. SZABÓ JÓZSEF.

64. kiadás. — Ára 36 fillér.

A nagytiszteletű lelkész uraknak 10 százalék engedményt és minden 10-re egy ingyen-

† † példányt adunk. † †

Kapható:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

protestáns irod. könyvkiadóhivatalában DEBRECEN.

Löfkovits Arthur

— óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztlő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Med. univ.

DR. BORBÉLY IMRE

— fogorvos.

Debreczen. Csapó-utca 22.

GEBAUER KÁROLY ÉS TÁRSA

ELSŐ DEBRECENI TEMETKEZÉSI INTÉZET. — (KOSSUTH-UTCA 2-IK SZÁM.)

Debrecen sz. kir. város legrégebbi temetkezési vállalata. Alapított 1868. évben.

Elvállal temetések rendezését Debrecenben, valamint az ország bármely részében, a legmagasabb kivánalmaknak megfelelő kivitelben.

Kegyeletteljes pontossággal végez exhumálást, hulla szállítást minden országból vagy a harc-tér bármely részéből, előre megállapított leg-szolidabb árak mellett.

Állandó gyári raktár:

Minden kivitelű érc, fa, selyem, bársony, bronzirozott és fényezett koporsókból, dús választék művirág és érc koszorúkból.

Sürgőnycím: Gebauer temetkezési intézet Debrecen.

Telefon: nappal 103-ik szám, éjjel 60 szám.

Temetések megrendelése éjjel is elfogadtatik.

Harmonium, Hegedűk, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, Stowasszer J.

csász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadsereg-szállítója, a RÁKÓCZITÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. SZÁM.

GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.

AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. 0000

ÁRJEGYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél
íven. ~ Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-
évre 7 korona. ~ Egyes szám ára 30 fillér. ~

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium;
ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Vírus unitis.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaságnak új köre — tudunkkal az országban második — alakult meg a hét folyamán Debreczenben. Ez az esemény ismét rátereli a figyelmet erre a nagy-hívatású társaságra és annak, különösen mint a két evangéliomi egyházat egybefűző kapcsolatnak, ezen egyházak életében rendkívüli fontosságára.

A két evangéliomi egyházat — sehol sem inkább, mint Magyarországon — közös alapelvek, közös sors, közös törekvések kényszerítik egy úton haladásra. Mégis lám, — mondjuk, hogy turáni átok, — mindig meg-megújul a bizalmatlanság, mégis közös célok vállvetett munkálása helyett vajhmi sokszor versengünk egymás ellen s mégis inkább lazítani, mint szorosabbra fűzni látjuk a kötelékeket.

Nem gondolunk unióra. Nagyon szép gondolat, hogy a reformáció négyszázados évfordulóját a reformált egyházak egyesülésével ünnepeljük, ám azt hisszük: az ábrándok világából való. Minálunk — legalább ma még — legkevésbé sincsenek meg az előfeltételei a teljes egységnek; a koraszülött unio pedig a széttagoltságnál is sokkal többet ártana.

Hiszen hitvallási egységre bizonyára senki sem törekszik. A modernek, akik az egyén hitét állítják előtérbe: azért; a konfessziókhöz ragaszkodók, akik a keresztyén tudomány esszenciáját látják a maguk elfogadott hitvallásában: azért. Ám lehetne, jó példa nyomán, a hitvallások érintetlen hagyásával csak szervezeti uniót alkotni. Amint megférnek a semmiféle hitvallást el nem fogadók a szigorúan konfesszionalistákkal egyazon egyházi szervezetben, lehetne olyan egyházi egység is, amelyben ki-ki belátása szerint ragaszkodik vagy nem ragaszkodik az egyik vagy a másik ősi hitvalláshoz. Nem volna leküzdhetetlen akadály az sem, hogy a szervezeti egység-

meghatározásánál mindenesetre a nálunk többségben levő református egyháznak kellene áldozatot hozni, amely hiszen az egyház jogi szervezetét nem tekinti úgy, mint az ágostai hitvallású, közömbös külsőségnek. Nem riaszthatna vissza az sem, hogy amint máshol történt, itt is lennének mindkét oldalon a maguk hitéhez keményen ragaszkodók, akik az unióba be nem lépnek s a tervezett egység helyett hárommal való lenne az eredmény; nem riaszthatna vissza, ha remény volna rá, hogy a disszidensek csekély száma mellett az egyesült evangéliomi egyház imponansabban, nagyobb erővel léphetne fel, mint a most meglevő evangéliomi egyházak bármelyike.

Minden nehézséggel szembe lehetne szállni, ha minálunk is az egy faj, egy nyelv, egy nemzetiség erős kapcsa fűzné össze mindkét evangéliomi egyház valamennyi tagját s ha az evangéliomi egyház minálunk is mint többségi egyház foglalna helyet az államban. Mert im: a szívesen emlegetett német példától ebben különbözünk és ezt a különbséget nem szabad kicsibe venni.

Ott az egyesült evangéliomi egyházban mindenkinek felett német egyházat, az egységben a német egység diadalát látják. Itt az unió inkább a centrifugális erők érvényesülésére adna alkalmat s az ágostai hitvallásúaknál az egyesülésre hajlandók mellett lehetnének egyesülni nem kívánó magyarok, németek, tótok, akik aztán a változással járó rázkódtatások alkalmán egymás között is szétváltan maradnának. Sőt a tisztán magyar reformátusok nagy része sem tudná az egységben a magyarság diadalát látni.

Ott az evangéliomi egyház a többség egyháza, amelynek nem kell tartania attól, hogy az államban elfoglalt közjogi helyzete a bekövetkezett változás és azzal kapcsolatban esetleg fellépő belső torzsalkodás rendén kedvezőtlen magyarzatban részesül. Itt sokszoros történelmi tapasztalat tanít a meglevő jogokhoz szigorúan

ragaszkodásra s azok kockáztatásától óvakodásra. A mi állami törvényünk a református és az ágostai hitvallású evangélikus egyházaknak jogait biztosítja: — régebben is mindig a két hitvallást követő evangélikusok szabadságáról volt szó; s nem képzelhető-e egy olyan — bár szerintem helytelen — magyarázat, melyszerint az unió útján létrejött egyház, szemben a külön református és külön ágostai hitvallású evangélikus disszidensekkel, új vallásfelekezet, amelynek jogi helyzetét az állami törvényhozás most már az evangéliumi vallásfelekezetekre vonatkozó törvényektől egészen függetlenül szabhatja meg. Valószínű, hogy ez idő szerint az unió folytán előálló egyház jogi helyzetét ezen elvi alapon sem tennék ugyan kedvezőlenebbé, mint aminő most az evangéliumi egyházaké, azonban ennek az alapnak elfogadásával mégis elveszítünk történelmi nagy biztosítékainkat.

Ha mindezekhez hozzávesszük azt a valószínűséget, hogy az unió szülte, — a most meglévő evangéliumi egyházak bármelyikénél talán nagyobb, de a római katolikus egyháznál még mindig jóval kisebb — egyháznak sem vagyonát, sem tekintélyét a mindkét oldalon kimaradó, bizonyára még sokkal kisebb számú, de annál elkeseredettebb disszidensek növelni nem kívánák: azt hiszem, tisztán állhat mindenki előtt, hogy az unió a vallásfelekezetek erőviszonyait

az evangéliumi vallásfelekezetekre nézve kedvezőbbé semmikép sem tennék.

Nem a külső, a jogi szervezet egységében keresnők tehát az evangéliumi egyházak erői egyesítésének az útját; — nem, annál kevésbbé, mert szomorú tapasztalataink vannak arról, hogy az egymás elleni tülekedés, az egymás legázolására törekvés ugyanazon egyházi szervezet körében is helyet talál. A szíveknek, a lelkeknek, a munkaerőknek egyesítését kívánnók mindenkifelett s ennek megvalósítását elsősorban a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság feladatának látjuk.

A magyarság közös lángoló érzése, az elmék felvilágosításának s a lélek nemesítésének gyönyörű célja, a protestáns szabadelvű szellem közössége, a társas kötelék barátságossága itt egybe kapcsolhatja a két egyház tagjait szoros szeretettel anélkül, hogy magukra az egyházakra előre nem látott következtetésű béklyókat rakna. Itt megvan a mód egymás minél tökéletesebb megértésére s ha az unió gyönyörű ábrándképe valaha valóra válhat: azt a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság hatalmas munkája fogja megelőzni. Itt, az Irodalmi Társaságnak kell megvitatni mindazokat a kérdéseket, melyek az unióval kapcsolatosak lehetnek, mert mindezeknek teljes előzetes tisztázása nélkül az uniót kezdeni sötétbeugrás volna. Itt, az Irodalmi Társaságban nyílik alkalom arra, hogy a két egyház életében elmé-

Tárca

Enyingi Török János családi drámája.

Enyingi Török János története a legközelebről érdekel bennünket. E hatalmas urat Debreczen reformálásában, kétségkívül a legelső hely illeti meg. Alakja még nem áll előttünk teljesen tisztában, azt sem tudjuk kimerítően, hogy mennyit tett a reformációért. De bizonyos, hogy mint Debreczen földesura, anyjának, *Pemflinger Katának* (Enyingi Török Bálintné) halála után buzgón fölkarolta és diadalra is juttatta itt a reformációt.

Anyja halálakor 16 éves volt (1529-ben született). Miután atyja a török fogságban sínlődött, az árva ifjú, mint atyjáért a töröknek halálos ellensége, I. Ferdinánd király udvarába ment s azon kor szokása szerint ott tanulta a szükséges tudományt, vadászatot, tornajátékot. Hazajövén, leginkább Erdélyben Vajdahunyad várában lakott s nemsokára megházasodott 1550-ben, 21 éves korában. Ezt *Tinódi* írja az „*Enyingi Terek János ritészségéről*” szóló énekben. Elvette pedig feleségül az ősrégi és hírneves erdélyi Kendi családnak egyik ivadékát, a hatalmas *Kendi Ferenc* leányát *Annát*.

Történéseink ezt eddig nem tudták. *Budai Ferenc* óta, aki *Polgári Lexikonában* (3. köt. 449—450. l.) egyedül *Balassa Borbálát* mondotta Török János hitvesének, mindannyian e nő nevéhez fűzték azt a közép-korra emlékeztető, zordon drámát, amely a Török családban bekövetkezett. *Hegedüs István*, budapesti egyetemi tanár szerencsés fölfedezése derítette most ki a valóságot. Ő különben is a magyar humanizmus és reformáció korának nem egy pontjára vetett már fényt buzgó kutatásával és eredményes munkásságával. Ezúttal *Schesaeus Keresztélynek* egy latin nyelvű költeményét találta meg a brassói Honterus-gimnázium könyvtárában, melynek magyar fordítását közli az *Irodalomtörténet* legutóbbi (1916 jan.—febr.) füzetében tájékoztató bevezetéssel. A költemény címirata következő: *Kendi Anna históriája*, ki nagyságos *Török János* neje volt és halálra ítéltetett házasságtörés miatt, melyet elkövetett *ifjabb Szalánczi Jánossal* az Erdélyben fekvő Hunyad vár kasznárával az Úr 1552. vagy 1557. esztendejében. Irta tisztelendő *Schesaeus Keresztély*, medgyesi lelkész.

Schesaeus neve ismert az irodalomtörténetben. Műveit egyháztörténetíróink is szorgalmasan használják, mint a reformáció egykorú forrásait, habár adatai szigorú kritikát követelnek, egyfelől, mert Schesaeus elfogult

leti és gyakorlati téren vezető szerepet betöltő férfiak egymást megismerve s megszeretve, őszinte bizalommal öltsenek kart a közös nagy célok felé haladás útján.

Örömmel üdvözljük azért a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság debreczeni körét, mint az evangéliomi egyházak közös érdekeinek új, erős bástyáját. Tudjuk, hogy, bár túlnyomóan reformátusokból s a reformátusok ősi fészkeiben alakulva, nem téveszti el hivatását szem elől, erejét nem a testvértábor ellen nyilazással pazarolja, sem külön érdekek istápolására zúgorgatja, hanem az evangéliomi szellem és a magyar kultúra odaadó szolgálatával mindakét evangéliomi egyház elé tűzött célok közös útján halad — viribus unitis.

Egyház

A hétköznapi istentiszteletről.

Történt egyszer, hogy egyik egyházmegyénk közgyűlésén a kánoni egyházlátogatásról az esperes jelentést téve, főleglített, hogy egyik-másik egyházközségben hétköznapiakon nem tartanak istentiszteleteket. A jelentéssel kapcsolatban élénk vita indult meg afölött, hogy vajjon a bejelentett gyülekezeteknek lelkészei kötelezessenek-e a hétköznapi istentiszteletek megtartására, vagy nem? Az egyre hevesebb vitába egyszer csak

lutheri érzületű, másfelől, mert, mint „eximius poeta”-nak a fantáziája is erősen működik. A Kendi Anna története egyik epizódja a *Ruinae Pannonicae* c. 12 enekre terjedő eposzának.

Ez a történet kétségkívül, költői színezéssel, de való történeti alapokra támaszkodva írja le azt a házasságtörési drámát, amely akkor széles körben nagy felháborítást keltett. Az eset 1557-ben történt, kevéssel előbb, hogy Schesaeus Wittenbergből hazatért. Ő rögtön hozzá is látott annak megénekléséhez. Mi volt ez a tragikus eset? Elmondjuk röviden.

Török János feleségül vevén szép mátkáját, Kendi Annát, vele több évet töltött egyetértő boldogságban. Három szép gyermekök született: *Bálint*, *János*, *Kata*. Az ifjú férj *Izabella* királyné szolgálatába állott, de kikötötte, hogy őt a törökkel hadba ne küldje, mert ő „Az terekkel együtt hadban nem lenne. Sőt atyjáért holtig ellenök lenne” (Tinódi). Ahol és amikor lehetett, verte is a törököt. Mindjárti nősülése után 1550-ben rajta ütött a Déván megszállott Ferhat basán és csapataival őt magát is megölte. Ettől kezdve mint törökverő hős híresedett el.

De nem kisebb erélyt fejtett ki a reformáció terjesztésében is. Apósa, Kendi Ferenc hasonlóképen pár-

beleharsog egyik jól táplált falusi kurátor: „Bizony, imádkozhatnának is érettünk tiszteletes uraimék, mikor mi nem érünk reá!” (Debr. Prot. Lap 1902. évi január 18-iki szám.)

Az esperesi jelentéseknek még ma is egyik nagyon komoly pontja a hétköznapi istentiszteletek ügye. Ma is olvasunk ilyeneket: „hétköznaponként nyolc egyházban csak akkor tartják meg az istentiszteleteket, ha esetleg a hívek közül megjelenik valaki; kilenc egyházban csak bűnbánati heteken van templomozás, míg D., N., P. és L. egyházközségekben egyáltalában nem tartanak hétköznapi istentiszteleteket. A hétköznap délutáni istentiszteletek tartása meg egyáltalában nincs gyakorlatban egyházmegyénk területén, csak négy gyülekezetben látogatják ilyenkor bűnbánati heteken a templomot”.

A bihari egyházmegye haló porában is áldott nagy buzgóságú gondnokának, Bary Józsefnek nagyon szívéen fekiúdt a hétköznapi istentiszteletek sorsa, s indítványára az 1907. évi őszi közgyűlés felhívta az egyházmegye lelkészi testületét, hogy értekezletén foglalkozzék azzal a kérdéssel: miként lehetne a hétköznapi istentiszteleteket az egyházközségekben rendszeresíteni.

Erre a kérdésre kerestük annak idején a bihari egyházmegyében a feleletet; s az 1908 tavaszán Furtán tartott értekezleten alólírott szerény tanulmányaira támaszkodva azt a feleletet adta, hogy hétköznapi istentiszteleteinket akkor állandósíthatjuk, ha azok számára gyülekezetet biztosítunk; templomi gyülekezetet pedig úgy biztosíthatunk, ha az istentiszteletekbe Isten igéjét

tolta a hitjavítást. Be is panaszolták a királynénál, hogy a templomokat elfoglalja, a papokat elűzi, az igaz vallást profanalja és eltörli (Veress E.: *Izabella királyné* 468. l.) Ilyen módon a Török János felesége is, az apa és a férj után, bizonyára a reformáció híve és patronája volt.

Igy élt a házaspár 1557-ig. Ekkor Kendi Anna hünbe esett s megszegte a házassági hűséget. Bűntarsa volt ifjú *Szalánczi János*, akit Török János vett udvarába s tett Vajdahunyad várában tisztartóvá. Török Jánosnak véletlenül tudomására jutván neje hűtlensége, őt kedvesével együtt elfogatta, a környékbeli nemeseket összehívatta, a nemesi székben halálra íteltette s mint egy középkori zordon oligarcha bakóval tüstént kivégeztette Vajdahunyadon. Szalánczit pedig lófarkára köttette, mindaddig hureoltatta, míg nem kiadta lelkét. Ekkor fejét levágták s testét négy részre darabolva, felfüggesztették.

Ez az a szörnyű dráma, melyet Schesaeus megénekelt. Mint kegyelmet nem ismerő zsarnok tűnik fel előttünk a bosszúálló férj. De most már felnie kellett, az országgyűléstől, a megsértett *Kendiektől* és idős *Szalánczi Jánostól*, az *Izabella* belső emberétől és portai követétől. Hatalmas támogatóra lett azonban *Balassa Menyhértben*, akinek leányát, *Borbálát* nemsokára nőül

belevisszük. Nagy örömmre szolgált hát, midőn Az Út első számából arról értesültem, hogy az erdélyi püspöki szék javaslatára a kerületi közgyűlés elrendelte, hogy hétköznapokon bibliaolvasás tartassék. Fokozta örömemet a másik hír, hogy a bibliaolvasást, Isten ígését a debreczeni egyházközség is beillesztette istentiszteletébe azokon a hétköznapokon is, amelyeken nem magyaráznak bibliát. Nagy megnyugvásra szolgáltak ezek a hírek, mert magam is, mióta hűveimmel folytatott beszélgetésből meggyőződtem, hogy nem lesz előttök vizsítás, mostani egyházközségemben hétköznap reggeleken állandóan olvasom a bibliát, ezzel igyekezve fenntartani a hétköznap istentiszteleteknek protestáns jellegét.

*

Nekem úgy tetszik, hogy a merő liturgiai elemből álló hétköznap istentiszteletek nem igazi protestáns istentiszteletek.

Mikor a helvét reformáció a hétköznap istentiszteleteket rendszeresíti, azok főalkatrészévé az ígéhirdetést teszi. Zürichben kezdetben két reggeli istentisztelet tartanak. Egyet hajnalban 5—6 órakor, mikor bibliát olvasnak; másikat 8—9 órakor, mikor már prédikálnak is. Az ígéhirdetés ott van a hétköznap istentiszteletekben Genfben, Bernben, Baselben stb. ma is. Például a basel-városi egyház törvényei még másfévtizeddel ezelőtt azt rendelték (Gottesdienstordnung für die ev. ref. Landeskirche von Baselstadt 1898. III. Wochengottesdienste 18. §.), hogy kedden délelőtt 10 órakor a münsteri gyülekezet (parochiális kör) egy temp-

lomában, úgyszintén a St. Peter, St. Leonhard, St. Theodor és St. Mathäus templomban istentisztelet legyen, azonban a lelkésznek szabadságában áll, hogy prédikációt tartson, vagy csak a keresztelesek és házasságok megáldására szoritkozzék. Ám ez utóbbi esetekben is köteles a liturgiai aktuson kívül rövid beszédet tartani.

A mi magyar református öseink is a kezdet kezdetén rendszeresítik a hétköznap istentiszteleteket. Igaz, hogy különösen Nagy Magyarországon az csak liturgialis elemből állhatott, mert már a szatmárnémetii zsinat VII. végzésében olvassuk, hogy: „A bibliai fejezetek naponkénti olvasásának elfogadását, melyet mi az erdélyi egyházakban már néhány évvel ezelőtt a reggeli és esteli nyilvános könyörgések után igen szerencsésen kezdtünk és folytattunk, magyarországi atyáinkfiai legközelebb tartandó közzsínatának határozatára halasztották“. A XLII-ik Geleji kánon rendeli, hogy „egyházi beszédek hetenként rendszeresen négyyszer, jelesen: minden úrnapon kétszer, szerdán és pénteken pedig (vagy a helyi szokás szerint más napokon) egyszer kell tartani“. „Az is igen kegyesen van elrendelve (XLVIII-ik kánon), hogy a lelkészek minden egyes közkönyörgés után a bibliából egy részt a nép előtt a szószékről nyilvánosan felolvassanak“ stb.

Később a homiletikai elem háttérbe szorult, sőt itt-ott elmaradt. Ebből azonban nem következik, hogy így a helyes, így a jobb. A keresztyén gyülekezet egész vallásos életének központja és kinyomata az istentisz-

vette. Így lett Balassa Borbála második felesége. Schesaeus sejteni engedi, hogy a Kendiek legyilkoltatása 1558 szept. 1-én Balassa Menyhért által némileg összefügg a Török János és Balassa közötti viszonyal.

Török Jánosról ezután keveset tudunk. *Szücs István* (Szabad kir. Debreczen város történelme I. 170. l.) azt írja, hogy „később nőjének ártatlansága felől meggyőződve, bűvában elmeháborodásba esett s 1562-ik év június 7-ik napján meghalt.“ Ő nem mondja, honnan vette ez adatot. Az azonban bizonyos, hogy Török János a mondott időben ifjan, 33 éves korában meghalt. Schesaeus költeménye nem nyújt alapot a Kendi Anna ártatlanságára, ellenkezőleg ebben maga a nő beismeri bűnös voltát. Tehát az egykorú hír és közvélemény így hitte és tudta. Ennek tolmácsa, kétségkívül Schesaeus. Ám így sem lehetetlen, hogy Török János utóbb maga is megrémült véres tettétől s visióktól gyötörtetve halt meg. Ezt lélektanilag meg lehet magyarázni. Mindenesetre szomorú, hogy így kellett ennek a nagytehetségű embernek idő előtt elpusztulnia. Tinódi rajong érte, mint tanítványáért, azután komjáért. Már 1553-ban ezt írta róla aranylábú Debreczen városában:

Kár, hogy ez úrfit elő nem veszítők,
Hogy valami tiszttel nem szeretítők,

Hozzá sietnének szegén vitézők,

Hiven szolgálná országok, földetők.

Egyébként, mint tudjuk, Huszt kapitánya és Hunyad megye főispánja volt.

A Hegedüs István fölfedezése: Schesaeus verse immár elveszi *Balassa Borbála* fejről a házasságtörés szegyenét, mellyel a történetírók eddig őt méltatlanul illették. (L. Budai: Polg. Lex. 450. l., Szücs I. i. m. 170. l., Rupp J. Magyarország helyrajzi tört. 240. l., Nagy Iván: Magyarország családai XI. 292. l., Kiss B. Erdély régi családai. Turul 1893. 26. l.) Balassa Borbálát 1550-ben, mikor először házasodott, nem is vehette volna még nőül Török János, mert akkor legfeljebb 6—7 éves lehetett, miután Balassa Menyhért 1542, vagy 43-ban lépett házasságra nejével, Thurzó Annával (Régi Magyar Költők Tára III. k. 458. l.) s így 1558-ban, amikor körülbelül Török nőül vette, nem lehetett több 15 esztendősnél. Alig volt 20 éves, amikor özvegyiségre jutott. Másodízben 1563 aug. 1. *Hagymási Kristófhoz* ment nőül. A szerencsétlen véget ért Kendi Anna nevét adták egyik unokájának, Bálint fia leányának, míg másik unokája, János fiának egyik leánya *Kata*, bűnös természetét örökölte tőle s hirhedt nő lett Erdélyországban.

S. Szabó József,

teiet. Ennek leglényegesebb alkotórésze Isten ígéje. Zwinglinél a homiletikai elem annyira főfontosságú, hogy az éneklés kezdetben gyakran el is marad. Luther szavai szerint a nyilvános istentiszteleteknek legnagyobb és legfontosabb alkotórésze az ige hirdetése. Elv és szabály szerint nem is lehet teljes istentiszteletet Isten ígéjének hirdetése nélkül gondolni, mert — Csiky Lajos volt professzorom szavait idézve — a kultuszt csak az teszi teljessé, ha nemcsak az ember megy Istene felé imádkozásban és éneklésben, hanem ha Isten is hallja az emberhez a maga szavát az Igében.

Hogy az egyszerű bibliaolvasást is miként lehet Isten ígéjének hirdetésévé tenni, azt igen bölcsen írja le Ravasz László professzor Az Út első számában. Módja az, hogy a fohász után a gyülekezethez a lelkész ezzel a votummal fordul: „Halljátok meg atyámfiain, micsoda *vígasztalást* szól nekünk az Úr a 23. Zsoltárban“. Vagy pedig; „halljátok meg atyámfiain, milyen *hatalmas Isten védelmez bennünket*. Meg vagyon az írva a 46. Zsoltárban, amint következik“. Szóval a bevezető votumban kell a felolvasandó részt egy tételben összefoglalni, s mintegy ezzel beállítani. Ennek a formának előnyt adok a debreczeni forma felett, amely nem igyekszik a felolvasandó rész tartalmát egy-egy magyarázó szóban összefoglalni.

Amint így uralomra juttatjuk a hétköznapi istentiszteletekben a protestáns elvet, önként nyilvánvalóvá lesz, hogy az csak gyülekezet jelenlétében tartható meg, t. i. ha vannak, akikhez hallassa Isten a maga ígéjét. Egyszerre megdől ama falusi kurátor (és társai) vélekedése, hogy ők távol maradhatnak a templomtól, ott a tiszteletes, a rektor, a gyermekek, *imádkoznak* azok helyettök. Én nem vagyok híve a jól ösmert kirendeltségi elméletnek, amely mellett kardot kötnek jeleseink közül sokan. Mily szépen mondja F. Varga Lajos (D. Pr. Lap 1902. 141. lap): a gyülekezet tagjai ha távol az Úr hajlékától verejtékes munkáikban fáradoznak is, de meghallják a harang templomba hívó szózatát, s elgondolják, hogy ha ők nem lehetnek is ott, de ott van lelkipásztoruk, ott vannak gyermekeik s talán épen *ő érettök* is imádkoznak: bizonyosan édes vallásos melegség ömleszt el szívöket, felszáll ajkukon a sóhaj: „vajjon színed eleibe mikor jutok élő Isten“.

A „kirendeltségi elmélet“-tel istentiszteletünk opus operatummá válhatik, s a református ember lelkébe is becsuszhatik a helyettes elégtétel tévelygő balnézete. Nagyon helyesen mutatott rá erre a veszedelemre a hevesnagykunsági egyházmegye buzgó esperese, György Lajos (Indítvány a gyülekezet nélküli templomozás kérdésében. 1902.): „A gyülekezet felnőtt tagjai látván, hogy az ő részvételök nélkül is közimát tart a lelkész, úgy gondolkodnak, hogy a lelkész érettök is imádkozik; feleslegesnek tartják a személyes részvételt, hiszen ott van a tiszteletes úr, a kántor úr, a harangozó és az iskolás gyermekek! Ez utóbbiak várva-várják az időt,

amikor már nem nekik kell templomozni, hanem érettök (helyettök) az utánok következő nemzedék templomozik, s amint a fegyelem gyeplői alól kiszabadulnak, felé sem néznek többé a templomnak. A helyettes elégtétel tana öntudatlanul, de annál mélyebben lelkökbe veszi magát“.

Hogy istentiszteletünk ne legyen a reggeli misét helyettesítő könyörgés, hogy eltűnjék az a jellege, mintha ex opere operato a távol levő gyülekezet üdvét szolgálja, kívánatosnak tartom, hogy minden egyházközségünk kövesse az erdélyi és debreczeni (nem mondom: külföldi) példát s a hétköznapi istentiszteletbe is vigye bele az ígehirdetést, legalább a bibliaolvasás alakjában.

Berettyóújfalu, 1916 január 8.

Csernák Béla,
református lelkész.

Iskola

Az Országos Református Tanáregyesület igazgatóságának gyűlése. Az igazgatóság e hó 16-án tartotta ez iskolai évben negyedik gyűlését. Mély részvétellel fogadta a *Kincs Gyula*, egyesületi jegyző haláláról szóló gyászjelentést; emléket és érdemeit jegyzőkönyvében megörökítette. Azután a pénztári számadás került napirendre. *Dr. Gulyás István* pénztárnokhelyettes ezúttal két évről (1913/14., 1914/15.) terjesztette be számadását, melyet úgy a számvizsgálók, mint a felülvizsgálók teljesen rendben levőnek találtak. Ennek következtében dr. Gulyás Istvánnak az igazgatóság a felmentést megadta. A számadás szerint az egyesület vagyona 1915 augusztus hó 31-én több mint 28 ezer korona volt.

Miután *Jakucs István*, az egyesület ujonan választott pénztárnoka a hadi szolgálat alól felmentést nyert, most már dr. Gulyás István hivatalosan átadta neki az egyesület pénztárát az összes ügyviteli könyvekkel és okmányokkal együtt. Az erről szóló jelentést azzal vette az igazgatóság jóváhagyó tudomásul, hogy *dr. Gulyás Istvánnak*, aki az egyesület pénztárát eleitől kezdve mintaszerűen kezelte s a háború alatt is önként ajánlkozott, a pénztárnok távollétében, annak vezetésére, ügybuzgalmáért s az egyesület anyagi érdekeinek előmozdításáért elismerését és hálás köszönetét nyilvánította. — Kimondta továbbá az igazgatóság, hogy a háborúban elesett tagok tagdíjainak törlése, valamint a hadi szolgálatot teljesítő s legénységi állományhoz tartozó tagok tagsági díjainak elengedése tárgyában indítványt terjeszt a közgyűlés elé. A nagyobb mérvű tagdíjhátralékosokkal szemben az igazgatóság erélyesebben kíván eljárni, mivel a tagdíjhátralék a múlt év augusztus hó végéig már jelentékeny összegre emelkedett.

A két évi pénztári számadást az igazgatóság külön füzetben közli a tagokkal, mely mint az egyesület

1915/16. évi évkönyve jelenik meg ez évi április hó folyamán. A számadáson kívül magában foglalja még a tagok jelenlegi névsorát, az egyesület másfélévi, közgyűlés nélküli, háborús működéséről szóló jelentést, az egyesület halottjainak rövid nekrológját és a hadi szolgálatot teljesített vagy teljesítő összes református tanárok felsorolását.

Egyik intézet tanárkara a tanárok községi pótadójának törlése tárgyában kereste meg az igazgatóságot. Ez ügyben 1914 április 24-én az ág. hitv. evang. tanár-egyesülettel együtt egy küldöttséggel vitt az egyesület kérelmet a belügyminiszterhez, melyre, a közbejött háború miatt, eddig még válasz nem érkezett. Az igazgatóság úgy gondolta, hogy ez ügyben ez idő szerint újabb akciót indítani nem tanácsos s alkalmasabb időt kell várni.

Méltányosnak ítélte az igazgatóság az egyesület tankönyvkiadójának azon kérelmét, hogy a papír, nyomdai- és könyvkötői munkadíj nagymérvű emelkedése miatt, a Bibliái Szemelvények könyvének az ára emeltesse. Ez irányban előterjesztést tesz az egyetemes konventnek. Örömmel vette tudomásul a tankönyvkiadónak azon jelentését, hogy a *Gulyás—Mitrović*-féle Magyar Olvasókönyv III. kötetének ez évben új kiadása válik szükségessé.

Közelet

Megszűnt-e a kollégium?

A napokban érdekes beszélgetésnek voltam önkéntelen tanúja. Valaki, Debreczenből távol vidékre szakadt buzgó református, tanácsot kért az ügyvédjétől, miféle jóra való — debreczeni és református — célról emlékezhetnék ő meg a végrendeletében; a kollégiumra gondolt volna — ugymond —, amelyhez őt sok hála csatolja, de hát a *kollégium megszűnt*, s ami helyébe jött: az egyetem — az állami, azt tartsa el az állam.

Szinte csudálkozva értette meg, hogy a *kollégium nem szűnt meg*, nem is akar megszűnni, teljesíteni akarja a jövőben is a maga nagy nemzetnevelő hivatását, amit annál könnyebb lesz tennie, mert eddig végzett munkájának egy részét — sokkal nagyobb erővel, tehát az eredményességnek sokkal nagyobb reményével, — átvette az egyetem.

A kérdéseknek egész tömege következett. És folyton növekvő megnyugvással vette tudomásul a kérdezősködő, hogy a kollégium vagyonának semmi része sem adatott át az akadémiai tanszakok megszűnése folytán az államnak s hogy ezen kollégiumi vagyonok továbbra is a református ügy szolgálatában maradtak. Hogy a kollégium nem szűnik meg jövőre sem a felsőbb ifjúság nevelője lenni, sőt az akadémiai tanszakok fenntartására fordított összegek felszabadulásával a lelkészképzés, tanárképzés feladatát látja el, az egyetemi ifjak

számára internátust tart fenn, mely — ha a háború alatt nem töltheti is be jól a hivatását — a háború után legalább 200 egyetemi ifjú számára fog adni olcsó, sőt nagy részben ingyenes ellátást. Hogy a „*reformatum collegium*”-ban tanuló ifjak számára tett alapítványokból részesülni fognak ezentúl is nemcsak a régi classisok puerjei, de a régi diákok is, még pedig nem csupán a régi szervezetben már felsőbb tanulóknak tekintett hetedik-nyolcadik osztályos gimnázisták, hanem a magasabb szakpályára lépettek is, akik — bár az egyetemen tanulnak, — mint a lelkészképző, tanárképző, internátus agjai stb. szintén bevonatnak a kollégium közösségébe. Hogy a legátusokat sem az állami egyetem küldi, amelynek, hisz ehez, fennálló egyházi szabályaink szerint nem volna meg a joga, hanem a kollégium, a maga különböző, a felső oktatás ügyét szolgáló intézeteivel. Hogy me hát: aki a református felső oktatásügyet szíven viseli, aki a szegény református diákok sorsán enyhíteni kíván, ezentúl is bátran, intencióinak megvalósulása tudatával, emlékezhetik meg a debreczeni református kollégiumról.

Nem gondolják református egyházunk különböző tényezői — lelkészei, világi vezetői, sajtóorganumai — hogy a debreczeni kollégium állítólagos elmúlásán hiabavaló siránkozások káros következtéseit jó volna megfelelő felvilágosításokkal elhárítani? Azok, akik a debreczeni kollégiumra gondolnak vissza ifjú koruk boldogságának kedves emlékezésével, máshol viruló főiskoláinkat úgy sem fogják felkeresni hagyományaikkal. Mindnyájunk közös érdeke, hogy mindegyik intézetünk lehetőleg erős legyen. A magyar református egyház tagjaiban a nagy kulturális központok iránt eddig tapasztalt gyönyörű érdeklődést és hálaérzetet ébren tartani mindnyájunknak kötelessége.

Névtelen levelek.

A névtelen levelek rút műfaja ellen méltó az undorodás a társadalom minden rétegében s örömmel olvassuk a parlamenti tudósításokból, hogy még most is, amikor a háború kényszere alatt sok minden rend megfordul, a névtelen levelek besúgásait ellenzéken úgy, mint kormányon megvetéssel figyelmen kívül hagyják.

Azért döbönt meg bennünket, hogy im a névtelen levelek hitvány szokása becsempésződik már egyházi életünkbe is, és oly módon, mely alkalmas egy egész nagy, érdemes és kiváló munkát végző testület gyanússá tételére.

Géppel írva „Nagy Endre birtokos” aláírással, „Vásárhely” keltezéssel, de Nagyváradon postára adva (persze Marosvásárhelyre, Hódmezővásárhelyre, sőt Fugyivásárhelyre is ott kell átutazni) küldöttek leveleket a debreczeni presbyterium tagjaihoz, melyben a kétségtelesen álnevet használó, tehát valójában névtelen levélíró arról értesíti a „tisztelt Presbyter urat”, hogy a debre-

czeni református tanítók közt nagy az elkeseredés, amiért hogy az egyház egy fillérrel sem enyhíti a tanítók tűrhetetlen anyagi helyzetét, s egyes tanítók úgy nyilatkoznak, hogy a papok kiölik szívéből a felekezetük iránti szeretetet s egyikük szavára fogadta, hogy több debreczeni pap kezéből nem veszi fel az úrvacsoráját, sőt tanítványait is erre buzdítja.

Nem tudjuk, mi volt a levélíró szándéka. Tegyük fel a jobbat: hogy a tanítók helyzetének javítására törekedett. Akkor is méltán imádkozhatnak a debreczeni tanítók a rég ismert formulával: ments meg uram a jó barátomtól. Ha meg az volt a cél, hogy a debreczeni érdemes, buzgó, derék tanítókat álhírek költésével súlyosan kompromittálja a különben sem mindig barátságos indulatú presbyterium előtt: akkor nem lehet elég kemény szót találni a névtelenül vádaskodó rágalalmazásnak elítélésére.

Mert mi nem hihetjük, hogy volna ember, nem a debreczeni tanítók kiváló testületében, de bár a világtól elmaradt, eliszákosodott, eltudatlanodott, lezüllött peregrinusok közt is, aki az egyház szolgálatában állván, bármily egyéni sérelem miatt az egyháza ellen bujtogatna.

Külföld

Harc a tengeren túl.

(Az amerikai magyar református egyház helyzete.)

Abból a küzdelemből, ami szülőhazánk léteért és jövőendő békességéért és nagyságáért folyik, az amerikai magyarság és közelebből az amerikai magyar reformátusság is kiveszi a maga részét. Sőt bátran állíthatom, hogy a harcot az amerikai magyarságnak a magyarországi református egyházhoz tartozó része már jóval a háború kitörése előtt felvette. A hazai egyházhoz tartozó, úgynevezett „csatlakozott” (t. i. a hazai egyházhoz csatlakozott) párt mindig azt az elvet vallotta, hogy az Amerikába kivándorolt magyar reformátusok csak akkor tarthatók meg hitük és szülőhazájok számára, ha az oceánon túl is a magyarországi református egyház fennhatósága alá tartoznak és nem olvadnak be az amerikai presbiteriánus és amerikai református egyházakba. Az előbbiről általánosan ismert dolog, hogy vérebén, szellemében és nyelvében ma is angol; az utóbbi németeredetű ugyan, azonban századok alatt elangolosodott. Az egyházi hovatartozandóság kérdése a múltban sok vitára, harcra és személyeskedésre adott okot s a hazai körök véleménye megoszlott az állásfoglalást illetően. Távolról nem mindenki tudott tiszta képet alkotni az Amerikában folyó egyházi harcról; annak igazi okát és célját a be nem avatottak nem voltak képesek megérteni és kísértetbe hozta őket az a tudat, hogy a magyarországi református egyház amerikai egyházmegegyei a hatalmasnak és jóindulatúnak ismert presbiteriánus egyházzal állanak szembe.

A jelen háború tisztázta a kérdést s úgy hiszem, azoknak a szemét is felnyitotta, akik eddig a teljes tájékozódás hiányában a konventi elnökséggel nem voltak egy véleményen a magyarországi református egyház amerikai misszióját illetően. Mikor a presbiteriánus egyházhoz tartozó Wilson elnök kormánya milliárd dollár értékben engedi szállíttatni a municiót ellenségeink részére; mikor Németország és Monarchiánk ellen sürően küldözgeti a jegyzékeket, az angol túlkapás és sérelem előtt pedig szemet huny; mikor a magyarbarátnak tartott Rooseveltt, aki az amerikai Reformed Churchnek tagja és Washingtonban a németeredetű Reformed Church templomába járt, fektelen dühvel tör ki ügyünk ellen Anglia érdekében: minden gondolkodó ember önkéntelenül felteszi a kérdést, hogy vajjon jó helyen van-e az amerikai magyar reformátusság egy töredéke a presbiteriánus és Reformed Church kebelében? Vagy más példát említve, Young brooklyni presbiteriánus lelkész a canadai presbiteriánus egyháznak Torontóban tartott évi nagy gyűlésén ez év nyarán őszintén kijelentette: „Azt mondják, hogy az Egyesült Államok népe semleges. Ez azonban tévedés. Mi teljesen az entente hatalmak oldalán állunk”. Canada üldözi és sanyargatja az oda szorult magyar és német alattvalókat, akik között a canadai presbiteriánus egyház missziói munkát végez s ahelyett, hogy a semleges Egyesült Államokból vendég gyanánt szereplő Young a presbiteriánusokra ráfogott keresztyéni szeretet melegétől indítatva, jóindulatot és türelmet kért volna a presbiteriánus egyház aklába hajtott magyar canadaiak részére, őszinte politikai állásfoglalásával megerősítette és szentesítette a canadai presbiteriánusok fajgyűlöletét, elfelejtkezve arról, hogy a keresztyén szeretet és lélekmentés ürügye alatt az egyesült államokbeli presbiteriánus egyház is jogot formál a magyarokhoz, akik pedig az entente hatalmak oldalán nem hajlandók állani. Mikor Usher tanár a washingtoni egyetemen nyíltan hirdeti: „Hát nem teszünk-e meg mindent, hogy az entente hatalmakat segítsük és Németországnak ártsunk? Nem mennénk-e többre, ha Angliával a támadásra és védelemre nézve szövetséget kötünk?”: kíváncsian várjuk, hogy a hivatalos egyesült államokbeli presbiteriánus és a németiségéből kivetkőzött református egyház mikor emeli fel tiltakozó szavát nemcsak az amerikai semlegesség nevében, hanem azért is, mert az idegen bevándorlók között folytatott munkájokkal nem egyeztethető össze az Usher és a többi professzorok angolbarát politikája. Az általános hallgatás azt bizonyítja meg, hogy az amerikai egyházak vezető emberei a Németország és a Monarchia-ellenes felfogással teljesen egyet értenek.

Lehet-e a magyar református embernek lelki gondozója az a presbiteriánus és Reformed Church, amely ellenségeinkkel egy gyékényen árul és ügyünk bukását szívesen látná? Ha Magyarországon meglazult a jó viszony a református egyház és angolországi presbiteriá-

nusok között és ha a hazai hivatalos körök kiábrándultak a nagy angol barátságból és a presbiteriánusok iránt érzett elragadtatásukból: még jobban vigyáznunk kell arra, hogy az amerikai, de lényegében angol presbiteriánizmus karjai közül kiszabadítsuk az amerikai magyar reformátusokat, akiknek hű, gondozó anyja nem lehet a presbiteriánus egyház, csak szívtelen mostohája. Az idegen egyházak nem akarják túrni azt, hogy a magyarországi református egyház jogot formáljon saját gyermekeinek lelki gondozásához, mert tudják, hogy azon szoros kapcsolatnál fogva, ami a magyar református egyház és a nemzeti érzés között van, a hazai egyház missziója gátat képez az idegen egyházak angolosító politikájával szemben. A presbiteriánus és németeredetű egyházakhoz tartozó magyar lelkészek tiltakozni próbálnak e vád ellen és büszkén hivatkoznak az általuk vezetett magyar szünidei iskolákra, amiknek vezetésében nem akadályozza őket felettes egyházi hatóságuk. Ámde ha őszinték akarnának lenni önmagukhoz beismernék, hogy nem töltenek tiszta bort a pohárba. Miért adnak az őket segélyző egyház vezetőinek olyan indokolást a magyar iskolák szükségessége mellett, hogy azok által több római és görög katolikus gyermeket megnyernek a református egyház javára? (Souders missziói superintendens nyilatkozata az amerikai presbiteriánus és németeredetű egyházhoz tartozó magyar lelkészek iskoláiról a Ref. Church Messenger 1913. évi egyik számában.) Miért adnak a magyar szünidei iskolák felől téves információt felettes hatóságuknak még a háború ideje alatt is? Miért nem merik őszintén bevallani, hogy a magyar iskolák fenntartásával a magyar gyermekeket a magyar faj és nyelv számára akarják megmenteni s ott magyar íráson és olvasáson kívül a magyar történetet és Magyarország földrajzát is tanítják? Mert Souders missziói superintendens a magyar iskolák tananyagáról csak ennyit tud: „Ezekben (t. i. a szünidei magyar) iskolákban a tanítás magyar nyelven történt. Ez megengedhető, mert egész éven át a gyermekek állami iskolába jártak és ott megtanultak angolul. Ez ajánlatos is volt, mert így a gyermekek részt vehettek a vasárnapi istentiszteleteken. A tanítás anyaga ezen elv szerint volt beosztva. Magába foglalta az a zsoltárok és dicséretetek beemlézését és éneklését; ó- és újszövetségi bibliai részek tanulását, bibliai történetet a kicsinyek és katechizmust a felnőttek részére és egyháztörténetet az összes gyermekeknek.“ (Ref. Church Messenger, 1915. szeptember 9. szám, 16. oldal.) Természetes dolog, hogy a presbiteriánus egyházhoz, valamint a Reformed Church kebelébe tartozó magyar lelkészeknek kétlaki életet kell folytatniok; a magyarokkal szemben mutatják erős hazafias voltukat s az amerikaiak előtt behódolnak az olvasztási politika eszközeivé. Innen érthető, hogy a newbrunswicki magyar reformátusok templomának elperelésekor a perlő presbiteriánus egyház javára Harsányi László magyar presbiteriánus

lelkésznek akként kellett eskü alatt vallani, hogy a magyar „nemzeti“ egyház Amerikában politikai célokért küzd és a magyarországi református egyház főhatósága: a konvent 1 püspökből és néhány „politikai“ világi férfiből áll. A kingstoni, Pa. magyar presbiteriánus lelkész a háború alatt nemcsak hogy egyetlen imádságot nem mondott a küzdő hazáért, hanem nyíltan hirdette a magyarok pusztulása feletti örömét s midőn hívei kérdést intéztek hozzá, hogy miért nem emlékezik meg az istentisztelet keretében a küzdő Hazáról, válasza az volt: „Nem lehet, mert semleges országban vagyunk“. Ez az őszinte presbiteriánus lelkész híven megértette az őt fizető amerikai angol presbiteriánus egyháznak intencióját a magyar egyházakra vonatkozólag és igyekezett kötelességének eleget tenni. Mindenkinek saját belátására bízom annak az eldöntését, hogy amikor most szálló igévé vált otthon, hogy a háború után az amerikai magyarságot vissza kell telepíteni: a kingstoni presbiteriánus lelkészek és a hozzá hasonló gondolkodású, idegen egyházak szolgálatában álló lelkészek készítik-e elő ama korszakot alkotó visszatelepítési munkát, vagy pedig a hazai egyház lelkészei, akik minden vasárnap imádkoznak a szülőhazáért és állandóan kiterjeszkedtek a háború kérdésével kapcsolatban a hazafiúi érzés ápolására?

Souders, a Reformed Church missziói superintendense második helyen idézett cikkében arról is említést tesz, hogy angol nyelven is fogják tanítani a jövő évben a magyar gyermekeket az amerikai egyházi élet szokásaira, törvényeire és angol énekekre, hogy így készen legyenek a gyermekek arra, hogy esetleges elköltözködés esetén angol nyelvű egyházaknak lehessenek tagjai. Cikkét ezzel zárja be: „Az idő igen kedvező ilyen természetű munkára, mert éveken át a kivándorlás szünetelni fog Európából és az itteni magyarok jobbra itt maradnak és polgárok lesznek. Ez azt jelenti, hogy gyermekeik is itt maradnak és jobban, mint valamikor, előbb hódolnak meg az amerikai eszmék és amerikai élet előtt. Hadd legyen az a mi segítségünkkel az amerikai Krisztusi életnek magasabb típusa“.

A hazai vezető körök vissza akarják telepíteni az amerikai magyarságot a háború után s a magyarországi református egyház fenhatósága alatt álló egyházak e fontos nemzeti misszió szolgálatában állottak létezésük első percétől a mai napig. Az idegen egyházak vezetői itt akarják tartani a kivándorolt magyarságot, amerikai polgárokká akarják tenni őket és elangolosítani a gyermekeket minél előbb, amint azt Souders kifejtette.

Mindenkinek tisztában kell tehát lenni azzal, hogy azon harcok körül, amiket a magyarországi egyházhoz tartozó egyházak a presbiteriánus és más idegen egyházakba való beolvadás ellen folytatnak: igen fontos nemzeti érdekek csoportosulnak. Itéljen felőlünk és harcunk felől mindenki a felsorolt bizonyítékok alapján.

Dr. Nánássy Lajos.

Irodalmi szemle

Beszédek és imák háborúi alkalmakra. 3-ik kötet. Összeállította dr. Lencz Géza református theologiai tanár a debreczeni egyetemen. Debreczen, 1915.

E kötettel befejezést nyert az az irodalmi vállalat, mely a magyar protestáns gyakorlati igehirdetés szellemi termeléséből akart a világháborúnak maradandó emléket állítani. Miként a két első kötet széles körökben rokonszenves és meleg fogadtatásra talált, úgy a harmadik kötet is a legszívesebb méltánylásra számíthat tartalmi színvonalánál, a benne egyesített irodalmi termékek változatos gazdagságánál s az érdekelt írói gárda hatalmas intelligenciájánál fogva. A kötet 15 közönséges egyházi beszédet, 19 különös istentiszteleti alkalmakra készített prédikációt tartalmaz; szép választékot közöl vallásos estélyekre szánt beszédekből, bibliamagyarazatokból, ad egy sereg különböző rendeltetésű imát s végül a halotti beszédeknek és imáknak nyújtja a világháború változatos eseményei által életre hívott egész sorozatát. Az írók között ott találjuk anyaszentegyházunk legkiválóbb szellemi erőit, a dr. Baltazár Dezső, Bodor János, Futó Zoltán, Csűrös József, Jánosi Zoltán, Kiss József, Jancsó Lajos, Csomasz Dezső, Görömbey Péter, Bakó Péter, Andrassy Kálmán, Csiky Lajos, Péter Mihály stb., a tanári gárdából a dr. Erdős József, Erdős Károly, S. Szabó József, dr. Veress István neveit és a többiekét mind, kik az igehirdetés terén szintén már elismert tekintélyek.

A kötet tartalmi értékéről formált általános jellegű elismerés azonban nem jelenti azt is, hogy minden leközölt alkotás egyenértékű, vagy hogy minden darab olyan tökéletességi fokon állana, amelyhez kifogás ne férhetne. Ezt már az írók különböző készültsége, theologiai álláspontja, élettapasztalatainak különböző fokú gazdagsága, irodalmi rutinja is kizárja. Pl. a Baltazár püspök reformációi beszéde kiemelkedik a sorozatból gondolatai mélységével, igazi evangéliumi jellegével és hatalmas szónoki felépítettségével; Bodor János: „A győzelem biztosítéka” című beszédeben mesterien mutatja fel ótestamentomi textusa alapján, hogy csak a megtörhetetlen hit és a tiszta erkölcsi öntudat lehet igazi garanciája a győzelemnek. Csűrös József a világhírű berlini prédikátor, P. Kirms egyik egyházi beszédének ügyesen sikerült átdolgozásával mutat rá a világháború forogtagából kidomborodó tények tanítására s int a legszebb ténynek: az eredményes új életnek követésére. Futó Zoltán Krisztus mindenütt jelenlétének hangsúlyozásának mély hitvallásával és erős szónoki készségével tűnik ki, Jánosi Zoltán a tudás bőséges gazdagságával, az exegesis mélyen járó szántásával s az alkalmazásnak mesteri rajzával tesz tanúbizonyosságot kiváló prédikatori hivatottságáról. Sikerült példaképét az igazi hazafiságnak állítja elibénk Nehémiás

személyében Kiss József, hangulatos és evangéliumi szellemű rajzát adja a szenvedésnek Pongrácz József és különösen a Rade gondolataira támaszkodó első részében szép Vásárhelyi Jánosnak „Van-e a népnek lelke?” című. Máté ev. 16: 26. versén alapuló egyházi beszéde. Bede László: „Az Isten a mi segítségünk” és Boros Jenő: „Térjete az Úrhoz” c. háborús évfordulói, illetőleg bőjti beszédei szintén a jobb alkotások közül valók, nemkülönben Csomasz Dezsőnek „Csendesség az Úrban” c. téli prédikációja is. A beszédek sorából kiemeljük még Fabián Dénesnek „A Sion ítélet által szabadul meg” c. Ézsaiás I., 27—30. verséből merített beszédet, melyet erő, gondolatgazdagság és szigorú textusszerűség jellemez, továbbá Kiss Albert: „Ó-évi egyházi beszéd”-ét, mely egy holland eredetű szép magyarsággal átültetett, a mi szerényebb hazai viszonyainkra való ügyes és tudatos alkalmazása. A bibliamagyarazatok közül magára hívja a figyelmet Andrassy Kálmán szüreti úrvacsora alkalmára írt magyarazata, dr. Erdős József mély bibliai ismeretről és bámulatos exegetikai tudásról tanúskodó, a Római levél 8., 1—18. verse alapján festett evangéliumi hű korrajza, a Krisztusban hívők életéről; Erdős Károly „Új életet várunk” című népszerű vallásos fololvasása, melyet a bűnök és hibák felsorolásában élesen látó szem, az orvosság felmutatásában pedig izzó hit és evangéliumi lelkesedés jellemeznek. Sok tudást árul el Juhász László bibliamagyarazata a zsidókhöz írt levél 12., 1—13. verséről; kár azonban, hogy szerző fejtegetéseit nem csoportosítja eléggé áttetszően az alapige főgondolatai köré; a Krisztus követése nyereség-lapjának igen vonzó teleírása teszi értékessé a Marjay Károly Máté 16., 24—25. verse felett írt bibliamagyarazatát. Nemes egyszerűség, de evangéliumi lélek s épen ezért keresetlen építő hatás szólal meg Uray S. „Egyszerű írásmagyarazat”-ában (alapige: Eféz. 6. 1—17. v.). A halotti imák és orációk közül is kiemelhetünk néhányat, így az S. Szabó József halotti imáját, melyet U. Szabó Gyula tanártársa felett tartott s amelyet az ifjú hős elhunyt feletti igaz fájdalom, de egyúttal a nagy célért való áldozathozatal tudatán megnyugvó alázatos hit jellemez; a dr. Veress István emlékbeszédét, melyet szintén tanártársa hősi halála felett mondott el s amelyben a veszteségérzet fájdalomával, de egyúttal a megvigasztalódás felemelő hangján is emlékezik az elhunyt érdemeiről s a hazának való áldozás szükségességéről, értékéről. A nevelő és atyai szív hűségével siratja el végül dr. Erdős József Leel-Össy István honvéd theologus halálát s kér áldozatos halálára a hátramaradottaknak Istentől vigaszt, megnyugvást.

A külön megnevezett alkotások a kötetnek szerény véleményünk szerint legjobb darabjai és méltó emlékei a világháború igehirdetésünkre gyakorolt hatásának. A fel nem soroltak szintén prédikációirodalmunk javából valók s ha egyik-másiknál kifogásolható is a textusze

rúség elhagyása, itt-ott gondolat- és stílusbeli lazaság, egészségben ezek is díszére és becsületére válnak írónak. Altalában nincs a kötetnek egyetlen egy olyan irodalmi terméke sem, mely az olvasó lelkére építő hatást ne gyakorolna s e hatás elérésével tehát mindenik megfelel annak a célnak, mely az igehirdetés célja: az Istenország szolgálatának.

Halottaink

Abaházy József, olaszliszkai református lelkész, folyó hó 5-én, életének 77. évében elhunyt. A boldogult közel felszázadon át volt hű pásztora nyájának, odaadó gondozója szép számú családjának és buzgó előmozdítója a közjónak. A gyászoló feleknek adjon az Úr vigasztalást és megnyugvást nagy kegyelmessége szerint.

Nyiri Kálmán, érkávási református lelkész, életének 32., lelkészi működésének 6., boldog házasságának 5-ik évében, folyó hó 9-én, rövid de kínos szenvedés után elhunyt. Özvegye szodorai Pápay Teréz és két fiú árvája gyászában a pásztor nélkül maradt gyülekezet a veszteség fájó érzésével osztakozik. A megboldogult hivatásos ifjú lelkész a debreczeni theologiai akadémia szép tehetségű, derült kedélyű, képzett és derék növendéke volt és az 1904. évi november hó 10-én megnyílt második budapesti országos református zsinat által alkotott kilenc egyházi törvényeknek Öfelsége által aláírt eredeti diszpéndányát annak idejében, mint debreczeni theologus diák ő másolta le. Legyen áldott emlékezete.

Rác István, gáti református segédlelkész életének 29-ik évében, súlyos betegség és kínos szenvedés után folyó hó 13-án megtért Urához. Az elköltözött ifjú kartársunk úgy a középiskolát, mint a theologiat Debreczenben végezte jeles eredménnyel. Az ifjúsági életnek egyik komoly tényezője volt, aki mindig meggyőződését követte. Alapos készültségével a tanárai, szolid viselkedésével tanulótársai osztatlan bizalmát megnyerte. Gyermekek éveiben a gimnáziumi énekkarnak volt kiváló szópránhangú énekese, míg hittanhallgató korában a kollégiumi kántusban basszus hangja érvényesült meglepő szépen. Segédlelkészi éveit 1909-ben Szegeden kezdte meg, majd szolgált Kántorjánosiban, Nagyecsedben, Nagylónyán és Gáton, mindenütt dicséretes buzgósággal. Temetése folyó hó 15-én volt Gáton. Legyen áldott emlékezete!

Gömör Lajos, a kunszentmiklósi református főgimnázium helyettes tanára folyó hó 9-én, életének 26. évében, váratlanul elhunyt; temetése folyó hó 12-én d. e. 10 órakor volt. Legyen csendes siri álma!

Apró Lajos, szekszárdi református tanító az északi haretéren hősi halált halt. Holttestét hazaszállították szülőföldjére Öcsénybe, ahol Okos Gyula, szabadságon itthon levő tabori lelkész tartotta felette a gyászszertartást. Áldás emlékére!

Különfélék

Hatalmas lecke.

A változások színterén élő embernek egyik leghőbb vágya a biztonság tudata, vagyis az az érzés, hogy bármilyen rossz történjék is körülötte és vele, ő megáll szilárdan és nem ingadoz. Ebbe a biztos révbe szeretne bejutni a hányt-vetett lélek, de itt akarja megvetni lábát a megrögzött gonoszság is; amaz, hogy pihenjen, nyugodjék, emez, hogy támadhasson és büntetlenül gárdálkodjék.

A kis gyermek valamely csíny elkövetése után elrejtőzik és búvóhelyét csak a megbocsátás reményében hagyja el, míg már a nagy gyermek a bűn elkövetése előtt elkészíti menedékhelyét és csakis, ha ezt megközelíthetetlennek véli, akkor követi el a gonoszt. Evégből az elemi csapások ellen oltalmul szolgáló természeti fedezékeket a tudás eszközeivel megerősíti, aztán pedig fellegvárába húzódva, azt képzelettel, hogy biztonsága rendíthetetlen és véghez viheti mindazt, amihez különben sem bátorsága, sem ereje, sem jogcímre nincsen.

Am a szellemi erő ellenáll a számító értelem gög-jének és párosulva a lélek tiszta tudatával, megvívja a tusát azokon a pontokon, ahol az önző fortély utólr-hetetlennek gondolta magát. A számításaiban megesa-latkozott ember esodalkozó ámulattal mereng a szellem-erköleszi erő teljesítményei láttára, míg viszont a hívő egészen természetesen találja a szilárd ethikai képes-ség és providentialis hivatású, egységes nemzeti szellem munkáját, amelyben megismételve látja ama hatalmas szöveget, melyet egykor az Úr a gonosz Edom ellen Ab-diás ajka által hangoztatott, mondván: „Ímé, kicsinnyé tettelek a népek között; felettébb utálatos vagy. Szíved kevelysége esalt meg téged, ki szikla-hasadékban la-kozol, kinek lakóhelye magasan van, aki mondja az ő szívében: Ki vonhatna le engem a síkra?! — Ha oly magasra szállnál is, mint a sas, és ha a csillagok közé raknád is fészkedet: onnan is levonnálak, ezt mondja az Úr“.

És íme azonképpen lön hajdan, és azonképpen lön most is a mi szeméink láttára! □

Hadiárvák nevelése. A „Nap“ című napilap folyó hó 16-iki számában — megragadva azt az alkalmat, hogy egyházunk vezetői folyó hó 17-én a reformáció 400. évfordulója megünneplése tárgyában összejönnek — három püspökünktől hoz sorokat a reformáció négyszá-zados jubileumára vonatkozó előkészületekről. Közülök Németh István és dr. Tüdös István általánosságban szó-lanak, míg dr. Baltazár Dezső püspökünk már abban a helyzetben van, hogy rámutathatott az egyházkerületi köz-gyűlés idevonatkozó határozata alapján arra, hogy: „a tiszántúli egyházkerület a külső ünnepség nagyobb mé-rete mellett azzal kíván áldozni a reformáció emlékeze-

tének, hogy *Debreczenben árvaházat alapít, melyben vallásfelekezeti és nemzeti különbségre tekintet nélkül neveli a kerület területéről elesett hősök gyámoltalan árváit*. Ugyancsak ezen a napon 16-án az Alkotmány 15. lapján ezt olvassuk gróf Zichy Jánosnak, az Orsz. Kath. Szövetség elnökének tollából: „Az Országos Kath. Szövetség tudatában annak az erkölcsi kötelességnek, melynek teljesítését a társadalom méltán várja tőle, de tudván azt is, hogy a gyermeket derék polgárrá csak vallás-erkölcsi alapon lehet felnevelni, minden rendelkezésre álló erkölcsi és anyagi erejét ma arra akarja fordítani, hogy az államnak segítségére lehessen a kath. hadiárvák felnevelésében.”

Lelkészmeghívás. Görömbei István ujkenezői lelkipásztor a folyó év elején nyugdíjba ment. Helyére meghívás útján ifj. Ujlaky Lajost választották meg, aki több éven át volt ott segédlelkész. Gratulálunk.

Nyugalomba vonult Kovács Zsigmond nyírlövői lelkipásztor. Helyét pályázat útján töltik be. A megválasztandó lelkész folyó évi április hó 1-én foglalhatja el állását.

Hadi kitüntetések. Szécsi István mikepércsi lelkészársunk fiát, Istvánt, aki a debreczeni 3. honved gyalogezred zászlósa, az I. osztályú vitézségi éremmel tüntették ki. A vitéz zászlósnak ez már harmadik kitüntetése, mert korábban már a bronz és a II. osztályú ezüst vitézségi éremmel ékesítették. — Domokos Sándor hajduszoboszlói tanítót, a 39. gyalogezred őrzetetőjét még régebben a II. oszt. ezüst éremmel tüntették ki. Ezután megsebesült, de hősi viselkedéséért felsőbbsege az I. oszt. ezüst vitézségi éremre terjesztette fel. F. H.

A nagyszalontai református gyülekezetben Szabó Lajos református igazgató-tanító kezeihez 283 korona 80 fillért és 5 öltözet fiú ruhát s 6 darab kötényt juttattak a szegény iskolás gyermekek ruhasegélyére.

Jótekonycélú előadás Rozsályon. A háborúban elesettek özvegyeinek és árváinak segélyezésére a 200 lelket számláló rozsályi gyülekezetben f. hó 3-án Orosz Kálmán segédlelkész buzgólkodására, 20 filléres belépti díjjal jótekonycélú előadást rendeztek. A műsor szavaltokból, énekszámokból és szindarabból állott. A jól sikerült estély tiszta jövedelme 19 korona volt, amit rendeltetési helyére már el is juttattak.

Tábori istentisztelet. Lapunk 2. számának vezércikke és a 23. lapon közölt alkalmi híradás kapcsán kaptuk a következő értesítést: „Az 1915. évben a Szerémségben állomásozott katonáink református tábori papot csak egy alkalommal láttak, református istentiszteletben csak ekkor részesültek. Egyszer aztán a református tisztek között felmerült az a kérdés, hogy mimódon lehetne ezen segíteni? Ekkor az egyik tiszt (aki református lelkész fia, református gimnáziumi tanár) kijelentette, hogy ő szívesen ír alkalmi imádságot s így énekléssel és imádsággal tarthatnak ők is református istentiszteletet... Ez aztán meg is történt.”

Szép alapítvány. Goldstein Henrik lévai vaskereskedő ezer koronás alapítványt tett a lévai református iskolánál oly célra, hogy az alapítvány kamatai tíz évig a hadban elesett apa szegény árvái részére adassék ruhára és könyvre; tíz év után pedig református iskolai felszerelésekre fordíttassék.

A hála dicséretre méltó példáját örökíti meg a Prot. Egyházi és Iskolai Lap, amikor jelzi, hogy Kalmár Antal csánigi róm. kath. földműves két szántóföldet hagyott az ottani evang. gyülekezetre, halálából azért a gondos oktatásért, amelyben a csánigi evang. iskola öt gyermekkorában részesítette.

A debreczeni tudományegyetem rektora felkérte a nagyobb pénzintézeteket, hogy az egyetem hazafias és a háború küzdelmeiben is kiváló érdemeket szerzett ifjúságának támogatására szolgáló intézményeket alapítványokkal, vagy egyéb adományokkal erősítsék. A Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság ez alkalomból 1000 koronát küldött az egyetemi diákság céljaira. Méltó elismeréssel örökítjük meg e szép cselekedetet.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Debreczeni Köre folyó hó 20-án dr. Baltazár Dezső püspökünk elnöklete alatt megalakult. Erről a jelentős eseményről részletes és érdemleges tudósítást lapunk jövő számában fogunk közölni.

Márk Endre debreczeni polgármestert, volt kollegiumi ügyészt, az Országos Ügyvédszövetség dísztagjává választotta meg. A kitüntetéshez, mely első a maga nemében, őszinte szívből gratulálunk.

Diákkalva javára a debreczeni református főgimnázium önképzőköre folyó hó 23-án délután öt órakor az intézet tornacsarnokában jótékony célú estélyt rendez. Az estély műsorát az intézet növendékei töltik ki ének- és zeneszámokkal szavalattal, melodrámaival és szindarabbal.

Új tábori lelkészek. Szappanos Gyula alsó-nyéki és Papp József gencsi lelkészt tábori szolgálatra berendelték.

Lelkészválasztás más kerületekben. Gombos Lajos pécsi segédlelkészt a patapoklosi—somo gyapáti-i egyesült református gyülekezet, Bogdán Gyula marosvásárhelyi segédlelkészt pedig a mezőcsávási gyülekezet hívta meg. — Siómaroson folyó hó 1-én iktatták be Cseresnyés Sándor lelkészársunkat. — Isten áldása legyen mindannyiójukon!

Kincs Gyula nevének megörökítésére barátai, tisztelői és tanítványai alapítványt akarnak létesíteni a zilahi Wesselényi-kollégiumban. Akik ehhez a nemes célhoz hozzájárulni ohajtanak, adományaikat Balázs Árpád árvaszéki elnök úrhoz (Zilah) küldjék be.

A budaörsi Erzsébet-Szeretetház, amely 60 árvának a gondozását teljesíti, bizodalommal fordul a kegyes szívekhez, hogy nemes hivatása további teljesíthetése végett támogassák. Az adományokat a társaság gondnoka, Takách László címére (Budapest, II. kerület, Szilágyi Dezső-tér 3., I. 15.) kérik.

A debreczeni egyházmegye egyházainak impozáns többsége — két-három kivételével — az Ötvös Károly betegsége miatti lemondásával megüresedett egyik világi jegyzőségre *dr. Fráter Lászlót*, „Biharország” alispánjának s a debreczeni egyházmegye kedvelt gondnokának fiát választotta meg. Kedves dolog, mikor az ifjú nemzedék így nevelődik bele atyja, nagyatyja, szépatyja nyomdokaiba. S jóleső tudat, hogy a múltak szép hagyományai így öröklődnek át a fiakra. Az ifjú egyházmegyei jegyző, ki most öccsével együtt az északi haretéren forgatja a fegyvert s védi a hazát, a legnemesebb ambícióval lép új tisztségébe s általában egyházi téren leendő működési körébe. Vezérelje haza épen s diadalmasan mielőbb többi hőseinkkel együtt a gondviselő jószágos Isten, hogy aztán itthon, közöttünk forgathassa elődeihez hasonlóan a kultúra nemes fegyvereit. Ad multos annis!

Dr. Finkey Ferenc, előbb sárospataki, jelenleg pozsonyi magyar királyi tudományegyetemi nyilvános rendes tanárnak, a törvényelőkészítés terén szerzett érdemei elismerésül Öfelsége a magyar királyi udvari tanácsosi címet díjmentesen adományozta. A kiváló tudós méltó kitüntetéséhez őszintén gratulálunk.

Csathó Zsigmond nyugalmazott főispánt a szentesi református egyház osztatlan bizodalommal ismételtén főgondnokává választotta. A buzgóságáról és áldásos tevékenységéről általánosan ismert jeles férfiú további sikerdús működéséhez erőt, kitartást kívánunk.

A bihardíószegi református gyülekezet hívei folyó hó 30-án hangversenyt rendeznek a Katona-Otthon jevára. Az estély Fias Kálmán helybeli lelkész megnyitójával fog kezdődni. A szabadelőadás tartására *dr. Veress István* tanítóképzőintézeti igazgatót nyerték meg. Az estélyt megelőzőleg *dr. Ferenczy Gyula* egyetemi tanár fog prédikálni. Bihardíószegen eddig is szép összeget gyűjtöttek a Katona-Otthonra és a mostani estély iránt is nagy az érdeklődés.

A debreczeni egyház költségvetése. A debreczeni református egyház ez évi nyomtatásban kiadott költségvetését, melyet még a múlt évben elfogadott a presbiterium főbb vonásaiban, a következőkben ösmertetjük. A költségvetés 11 pénztári főcsoportot tartalmaz. Az I. közszükségleti pénztár, az egyház általános természetű bevételeiről és kiadásairól ad tervet s e szerint a 361.548 kor. bevétellel szemben 393.859 kor. kiadás áll. A mutatkozó hiányt az egyházi adónak tervbe vett intenzívebb behajtása hivatott pótolni. A II. templom-alapok főcsoportban találjuk a kistemplom újjáépítésére rendelt alapot 383.855 kor. tőkével, mely az évi kamatokkal folyton növekszik, továbbá két alapítványt mintegy 70.000 kor. tőkével a tervezett Varga-utcai új templom felépítésére. A III. főcsoport a közszükségleti pénztár segédalapjait foglalja össze, köztük az egyházi tisztviselők nyugdíj-alapját. A IV. és V. pénztár az elemi iskolázás céljait hivatott szolgálni s az erre vonatkozó költségvetésből kitűnik, hogy az egyház által fenntartott 71 népiskolai osztály szükségletei évi 189.910 kor. összegre rúgnak. A VI. főcsoport a felsőbbleányiskola, tanítónő-

képző intézet, leánygimnázium s az azokkal kapcsolatos internátus bevételeit és kiadásait mutatja be. Az új konventi utasítás értelmében, ezekre nézve már félévi költségvetést készített a presbiterium, hogy 1916 július 1-től kezdve az iskolai évre készüljenek a további költségvetések. A félévi költségvetés alapján kiszámítható, hogy a felsőbb leányiskola és tanítónőképző intézet, melyek közös pénztárral rendelkeznek, mintegy évi 100.000 kor. fenntartási költséget igényelnek. A most fejlődő leánygimnázium évi 20.000 kor. budget-vel működik ez időszert, míg az internátus évi szükséglete 76.000 kor.-ra emelkedett. A VII. pénztár csoport költségvetése megmutatja, hogy az egyház mintegy 350.000 kor. tőkével bíró ösztöndíjalapokat kezel, melyeknek kamatai a debreczeni református tanintézetek növendékei között évente kiosztatnak. A VIII. pénztár csoport a szegény-alapokat foglalja össze s ebből megállapítható, hogy az egyház ősrégi ispotálya évi 44.000 kor. kiadással szolgálja a szegények gyámolítását, a szegényeket segélyező egyéb alapokon kívül. A IX. és X. pénztár az egyház hatalmas összegű árvaalapjait foglalja össze, melyek 1.170.000 kor. alaptőkével támogatják az árva-gyermekeket. A XI. csoport a vegyes célú alapokat tartalmazza. A debreczeni református egyház kezelése alatt levő különböző nemes célú alapok pénz-vagyona, több mint három millió koronára rúg s a kamatokból tőkésítésre fordított összegekkel évente folyton gyarapodik.

Adományok a debreczeni diakonissza-otthon céljaira: Fábrián Antal 5 K, özv. Dombi Sándorné (Derecske) 4 K, Szűcs Lajosné (Derecske) 1 K, Ifjúsági Egylet (Derecske) 5 K, Veres Géza ref. lelkész által a nádudvari egyház 31 K 50 f. Egy hittanhallgató (Debreczen) 5 K, N. N. (Debreczen) Karácsonyra 20 K Kórházi ingyen ágy alapra: Királyházi Bibliai-olvasóköri tagjai 10 K, Egy bázeli magyar theologus 1 K, Egy richeni (Svájc) diakonissza 5 K, özv. Kaszás Sándorné (Derecske) 5 K, Dobos Sándorné (Derecske) 2 K, Vadász Józsefné (Derecske) 2 K, Csorvási Sándor (Derecske) 2 K, Hanoki Gábor (Derecske) 3 K, Karácsonyi Imre földesi ref. lelkész által 50 K, kalács, tészta, bab, tyúk, nyúl, ruhanemű, K. O. (Debreczen) 2 kenyér, kávé, Boros István (Bihar) vaj, tyúkok, tojás, kalács, kenyér, hús. Isten áldása kísérje a nemesszívű adakozókat!

A felsőszabolcsi egyházmegyében az üresedésben levő lelkészi tanácsbírói állásra 32 szavazattal 46-ból, *ifj. Görömbei Péter* mándoki lelkész, e. m. főjegyző, világi tanácsbíróul *Jármy Béla* laskodi földbirtokos, e. m. világi aljegyző választott 42 szavazattal. Tanítói képviselői állásra *Pethő Zsigmond* nyírbarátszi tanító, aki 11 szavazatot nyert, továbbá *Jánváry István* nagyvarsányi és *Fekete Lajos* gemzsei tanítók, akik 7—7 szavazatot kaptak, új szavazás alá bocsáttattak.

Tartalom. Viribus unitis. — Tárca: S. Szabó József, Enyingi Török János családi drámája. — Egyház: Csernak Béla. A hétköznapi istentiszteletről. — Iskola: Az Országos Református Tanáregyesület igazgatóságának gyűlése. — Közélet: Megszűnt-e a kollégium? — Névtelen levelek. — Külföld: dr. Nánássy Lajos, Harc a tengeren túl. — Irodalmi szemle: D. Lencz: Beszéd és imák III. — Halottaink. — Különlélek. — Melléklet: Hivatalos értesítő 4. szám.

HIVATALOS ÉRTESITŐ.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

6151—1915. szám.

Valamennyi főgimnázium Tekintetes Igazgatóságának.

A vallás- és közokt. miniszter úrnak múlt évi december hó 6-án 130,480. sz. alatt valamennyi tanker. főigazgatóhoz, a középiskolai tanévközi kirándulásoknak a közvetlen rendelkezése és vezetése alatt álló középiskolákra való rendelkezése tárgyában intézett rendelete másolatát alább közlöm.

Debreczen, 1916. évi január hó 11.

Tisztelettel vagyok:

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1915. évi december hó 6-án 130,480—1915. V. sz. a. kelt s valamennyi tanker. kir. főigazgatóságához intézett rendeletének másolata.

A világháború okozta rendkívüli állapotok középiskolai tanításunk terén a testgyakorlásra is bénítólag hatnak. A háborús állapotokkal járó zavarok (a tornatanítók tömeges hadbavonulása, a hadügyi célokra felhasznált tornacsarnokok) iskolai nevelésünknek ezt az ágát jórészt megfosztották az előfeltételektől, amelyek a rendszeres testgyakorlás zavartalan üzésére feltétlenül szükségesek.

Ezen a viszonyokon a tanévközben rendezendő kirándulások által óhajtók némileg segíteni. E végből elrendelem, hogy az állam közvetlen vezetése és rendelkezése alatt álló mindazon intézetekben, amelyekben a f. 1915—16. tanévben a rendszeres testgyakorlás szünetel és az ifjúságnak katonai szolgálatra való előkészítése is elmarad, az összes osztályok (I—VIII.), ott pedig, ahol az ifjúságnak katonai szolgálatra való előkészítése soron van, az I—V. osztályok lehetőleg rendszeres tanévközi kirándulásokban vegyenek részt. Ezek a kirándulások csak azokban az intézetekben s abban az esetben maradhatnak el, ahol s amikor erre alkalmas, elsősorban intézeti tanerők vagy ezek hiányában más intézetek feltétlenül megbízható és hozzáértő tanerői nem volnának megnyerhetők.

Az ifjúság 40—50 tanulóiból álló csoportokban, minden csoport havonként legföljebb 2 ízben, hétköznapokon egy-egy délutánon át egy tanár vezetése mellett vezethető kirándulásra. Ezen kirándulások a f. 1915—16. tanév hátralevő részének folyamán, beleértve a téli hónapokat is, jövő 1916. évi május hó végéig tarthatók. Az ifjúság az évszakoknak és az időjárásnak megfelelően (alkalmas játékokkal, szánkázással, korcsolyázással, esetleg, ahol a terep alkalmas, sieléssel is) foglalkoztatható.

A vezető tanárok részére minden fél napra kiterjedő kirándulásért 5 K jutalomdíjat szabok meg. E jutalomdíjakat az intézeti igazgató felterjesztésére a kirándulások befejezése után fogom kiutalni.

Hívja fel a Főigazgatóság az intézeti igazgatókat, jelentsék be sürgősen, vajjon a vezetésük alatt álló intézetben a szóbanlevő tanévközi kirándulások a f. 1915—16. tanév hátralevő részében megvalósíthatók-e? Egyúttal szólítsa fel őket arra is, hogy e kirándulások megtarthatása esetén az e kirándulásokra vonatkozó tervezetet is terjesszék be s jelöljék ki az erre a célra igénybe vehető tanerőket is.

Végül felhívom a Főigazgatóságot, hogy ezen kirándulásokról a f. 1915—16. tanév befejezése előtt jelentést tegyen.

Jankovich s. k.

6309—1916. szám.

Nagytiszteletű Esperes Úr!

A vallás- és közokt. miniszter úrnak múlt évi december hó 18-án 138,054. sz. a. a népoktatási intézetekben való szoros betartás végett a közegészségügyre vonatkozó s kir. tanfelügyelőkhöz és a közigazgatási bizottságokhoz intézett rendeletét tudomásul vétel végett oly kérelemmel küldöm meg Nagytiszteletűségednek, hogy a hatósága alatt álló intézetekre nézve az ügy fontosságára való tekintettel hasonló értelemben intézkedni méltóztassék.

Debreczen, 1916. évi január hó 10.

Atyafiságos szeretettel vagyok:

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

138,054—1915. VII-b. szám.

Az állami és községi kisedóvodák felügyelőbizottságai, az állami iskolák gondnokságai és a községi iskolák iskolaszékei számára érvényben levő Utasítások a közegészségügyre, így a meszelésre, sürolásra, fertőtlenítésre, tisztaság fentartására, szellőztetésre, az egészséges ivóvízre stb.-re nézve részletes rendelkezéseket tartalmaznak.

E rendelkezések pontos végrehajtása a fejlődésben levő ifjúság szempontjából mindig fontos, de a mai nehéz időben, mikor a hadi állapottal járó rendkívüli népmozgalom folytán nemcsak a legéberebb figyelemmel kell a különböző fertőző betegségek fellépése ellen védekezni, hanem az iskolai hatóságoknak és az ifjúság nevelőinek, oktatóinak tekintetüket különösen is a jövőre kell szegezniök és ennek érdekében mindent elkövetniök,

hogy a gondjaikra bízott nemzedék szellemileg és testi-
leg kiválóbb, erősebb, edzettebb, kiváltképpen pedig munka-
bíróbb és kitartóbb legyen, mert csak így fog megküzd-
hetni azon hatványozott feladatokkal, melyek a nemzet
szellemi és fizikai erejének mostani veszteségei folytán
vállaira fognak nehezülni, a közegészségügyi rendelke-
zések szigorú betartása, biztosítása és mindennek meg-
tétéle, ami az általános közegészségügyi állapotot emeli,
elengedhetetlen kötelesség.

Felhivom ezért a kir. tanfelügyelő urat, hogy a
szóbanlevő Utasításoknak a közegészségügyet illető rendel-
kezéseire, továbbá a közegészségügyi hatóságoknak ilyen
irányú intézkedéseire, mindezek szoros végrehajtására
az érintett intézetek helyi hatóságait és vezetőit külö-
nösen is tegye figyelmessé és támogassa, látogatásai
során a felügyeletére bízott összes intézetekben ezek
mikénti foganatosítását minden alkalommal ellenőrizze,
fokozottabb mérvű biztosításáról gondoskodják, minden
hanyagossággal vagy vétkes mulasztással szemben pedig
soronkívül megfelelően járjon el.

Budapest, 1915 december hó 18.

Jankovich.

138.054—1915. VII-b. szám.

Rövid időn belül már ismételt felhívták figyel-
memet arra, hogy a közegészségügyi intézkedéseknek a
népoktatási intézetek körül való végrehajtásában nem
mindenütt van meg a kellő gondosság, sőt a mostani
nehéz viszonyokra való hivatkozás mellett, itt-ott vissza-
esés mutatkozik.

Evégből az állami és községi intézetekre nézve a
kir. tanfelügyelők útján a /. alatt csatolt rendelettel
intézkedtem, az egyházi főhatóságokhoz pedig a felekezet,
iskolákat illetően a // alatti mellékelt felhívást intéztem.
Ezeket tudomás és mihez tartás végett oly kérelemmel
küldöm meg a közig. bizottságnak, hogy saját hatá-
skörében az elsőfokú közegészségügyi hatóságokat és
közegészségügyi közegeit a népoktatási intézeteknek fo-
kozottabb mérvű megvizsgálására, főleg a meszelés,
súrolás, a fertőtlenítés, szellőztetés, egészséges ivóvíz
stb., szóval a kifogástalan rend és tisztaság fenntartá-
sával járó közegészségügyi teendők pontos végrehajtá-
tának ellenőrzésére utasítani sziveskedjék azzal, hogy
amennyiben olyan hiányt állapítanak meg, melynek
megszüntetése a megadott helyi viszonyok közt is lehet-
séges, de nemtörődömségre, gondatlanságra vagy hanyag-
ságra vezethető vissza, ez esetben, bárki is legyen a
hibás, teljes szigorral járjanak el.

Budapest, 1915 december hó 18.

Jankovich.

247—1916. szám.

Körlevél

a kebelbeli egyházmegyékhez, közép- és hasonlófokú
tanintézetekhez.

Egyházkerületi közgyűlésünk 538—1915. sz. ha-
tározata alapján felkérem az egyházmegyéket, a közép-
és hasonlófokú tanintézetek fenntartó testületeit, hogy
a háború folytán károsult egyházak és belhivatalnokok
kártalanítása céljából a szenvedett káreseteket és kár-
összegeket egyházként, intézetként, személyenként
és tételenként állapítsák meg, e megállapításokat köz-
ségekben a főszolgabíró, városokban a polgármester által
is igazoltassák s erről szóló jelentéseiket a tavaszi egy-
házmegyei közgyűlésekből hozzám f. é. ápril hó 30-ig
terjesszék fel.

Nyomatékkal jegyzem meg, hogy egyházkerületi
közgyűlésünk a hiányos, késedelmes, vagy esetleg el-
maradó megállapítások folytán az egyházakat vagy bel-
hivatalnokokat érhető károsodásért az espereseket, illetve
az egyházak elnökségét teszi felelőssé.

Debreczen, 1916 január hó 14-én.

Atyafiságos szeretettel:

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

248—1916. sz.

Körlevél

a kebelbeli egyházmegyék espereseihez.

Egyházkerületi közgyűlésünk 529—1915. sz. ha-
tározatának 5. pontja alapján tisztelettel kérem, hogy
az államnak vagy községnek szerződéskötés mellett át-
adott iskoláknál méltóztassanak megvizsgálni, hogy a
tanítói kinevezések s egyéb megállapodások tekintetében
meg vannak-e tartva a szerződés pontjai? S ha nin-
csenek megtartva, miféle lépések s minő eredménnyel
tétettek?

Jelentéseiket f. év ápril hó 15-ig méltóztassanak
hozzám felterjeszteni.

Debreczen, 1916 január hó 14-én.

Atyafiságos szeretettel:

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

278—1916. szám.

Körlevél

a kebelbeli egyházmegyék espereseihez.

Utalással egyházkerületi közgyűlésünk 554—1915.
sz. határozatára tisztelettel kérem a nagytiszteletű esperes
urakat, méltóztassanak intézkedni hogy:

1. a lelkeszi hivatalok a Debreczeni Protestáns Lap „Hivatalos Értesítőjén” közölt s az egyházak és iskolákra vonatkozó körleveleket rövid tartalmukkal a körleveles jegyzőkönyvbe vezessék be;

2. a jelzett körleveleket a naplóba is vezessék be s elintézésüket a naplóban tartsák nyilván;

3. minden egyházi és iskolai hirdetést a jelzett lapban közöljenek;

4. tisztelettel kérem azt is, hogy ezen intézkedéseik foganatosítását az egyházmegyei körlátogatás alkalmával ellenőrizni méltóztassanak.

Debreczen, 1916 január hó 15-én.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

326—1916. szám.

Körlevél

a kebelbeli egyházak presbiteriumaihoz.

Mihez tartás és foganatosítás végett egyházkerületi közgyűlésünk 564—1915. számú határozata alapján van szerencsém az alábbiakat közölni.

Egyházkerületi közgyűlésünk minden egyházat elkötelez olyan folyton fejlesztendő egyházfenntartó alap létesítésére, melynek rendeltetése, hogy belőle az egyháznak és intézményeinek jövőben való fenntartása és fejlesztése a hívek jelenlegi terheinek emelkedése nélkül, később lehetőleg csökkentésével, biztosíttassék. Ez alap alkotására és növelésére fordítandók:

1. Az egyházak régebbi alapjaiból, alapítványjaiból azok, melyek egyenesen erre a célra adtak; természetük vagy az alapítók célzatának teljes méltatása mellett az egyházmegye által az egyházak meghallgatása mellett e célra rendeltetnek.

2. Egyesek e célra ezután adandó adományai, hagyományai, alapítványai.

3. Az egyházi törvényekben erre a célra rendelt összegek.

4. Az egyházak évi számadásai szerint tiszta évi maradványul kimutatott összeg 25%-a.

5. Az egyházak évi járuléka gyanánt az anyaegyházakban és hozzácsatolt községekben élő reformátusok száma után lélekszám szerint 2 fillér.

Az így alkotott és fejlesztendő alapot az egyes egyházak kezelik, arról külön számadást vezetnek, mely évenként az egyházmegye által megvizsgálandó és annak állása az egyházmegyei jegyzőkönyvben nyilvántartandó.

Az egyházfenntartó alap elhelyezhető: a) takarékpénztárban, b) állampapírokban, vagy az egyházi hatóságok által elfogadhatónak jelzett értékpapírokban, c) az egyházi hatóságok engedélye mellett ingatlanokban, melyeknek jövedelme az egyházfenntartó alap céljaira fordítandó; d) jól biztosított és betáblázott kölcsönökben; e) kölcsön vehető az egyházi hatóságok engedélye mellett az egyházak által a takarékpénztárban adott kamatok mellett.

Az egyházfenntartó alapok évi jövedelméből 50 évig 50%, 50—75 évig 30%, 75—100 évig 20%, azontúl mindég 10% a tőkéhez csatolandó, a jövedelem többi része az egyház közszükségleteire évenként felhasználható.

A már létesített egyházfenntartó alapok az eddigi jóváhagyott alapítólevél értelmében kezelhetők továbbra is.

Az egyházfenntartó alap létesítésének határidejéül 1917 január hó 1. állapotított meg s egyházkerületünk kötelezi az egyházmegyét, hogy erre az időre minden egyháznál tisztázzák a régi alapok és alapítványok közül erre a célra felhasználhatók ügyét.

Atyafiságos szeretettel

Debreczen, 1916 január hó 17-én.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

327—1916. szám.

Körlevél

a kebelbeli egyházmegyék espereseihez.

Egyházkerületi közgyűlésünk 564—1915. sz. határozatának VI-ik pontja köteleességévé tette minden egyházmegyének, hogy az 1917. évi január 1-re minden egyháznál tisztázzák az ugyanazon számú határozat II-ik pontja 1. alatt említett régi alapok és alapítványok közül a létesítendő egyházfenntartási alapra felhasználhatók ügyét.

Tekintve az ügy fontosságát, a szükséges teendők megtételére már most felhívom a Nagytiszteletű esperesi kar figyelmét.

Atyafiságos szeretettel

Debreczen, 1916 január hó 17-én.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Tábori lelkészek postacímét kéri.

Tudvalevő dolog, hogy a református katonáknak vallásos iratokkal való ellátásának munkáját a konventi iroda végzi. Az irodának ezt az áldásos munkáját nagyon nehezíti az a körülmény, hogy igen sok tábori lelkész pontos postacímével nem rendelkezik. Ezért a konventi iroda az esperes urakat, a tábori lelkészeket itthon helyettesítő lelkész urakat és a tábori lelkészek hozzátartozóit arra kéri, hogy úgy a harc téren, mint a kórházakban működő tábori lelkészek nevét és pontos postacímét (szolgálati beosztását, csapattestét és tábori posta számát) a konventi irodával (Budapest, VIII., Abonyi-u. 21. sz.) közölni sziveskedjenek. Megemlítjük, hogy az iroda jelenleg bőven el van látva vallásos iratokkal s készséggel áll rendelkezésére a katonák között itthon belmissiót folytató lelkészeknek is.

Adósegélyek folyósítása.

Az egyetemes konvent központi irodájától értesülünk, hogy Németh István püspök, az egyetemes adó-alap végrehajtó-bizottság helyettes elnöke az 1916. év első felére esedékes adósegélyeket az egyházkerületi pénztárakhoz január 17-én 1.007,952 korona 65 fillér összegben kiutalta. A kiállított egyházközségi nyugtak eltérően az eddigi eljárástól, nem közvetlenül az egyházközségekhez, hanem az egyházkerületekhez küldettek meg s szétküldésükről az egyházkerületek fognak gondoskodni.

Tájékoztatásul

a lelkési korpótlék és fizetéskiegészítés ügyében.

Tapasztalt téves felfogásokkal szemben, jelezzük, hogy nyugdíjba lépett lelkész részére a vallás- és közoktatásügyi miniszterium sem korpótléket, sem fizetéskiegészítést nem engedélyez, még abban az esetben sem, ha a nyugalomba menő lelkész a megüresedett lelkési állomáson annak betöltéséig, esperesi megbízás alapján, mint helyettes lelkész működik. A helyzeten semmit sem változtat az a különben nehéz körülmény, hogy a nyugdíj évnegyedenként utólagosan folyósítatik és így az újév első negyedében a nyugalmazott lelkésznek jövedelem nélkül kell kihúzni az időt, míg nyugdíját utólagosan megkapja.

335—1915.

Pályázat.

A felsőszabolcsi református egyházmegyébe kebelezett nyírlövői lelkési állásra pályázatot hirdetek.

Javadalom a díjlevél szerint: 1. Szántás-váltás egyház pénztárából 30 K. 2. Fapénz hívektől 35·20 K. 3. Tőkeképző segély 35 K. 4. Állami fizetéskiegészítés 1024·64 K. 5. 22 köből rosz hívek által beszolgáltatva. 6. Stóla egyházkerületi határozat szerint. 7. 27 katasztrális hold 1058 □-öl tagos birtok haszonélvezete, melynek adóját lelkész tartozik fizetni. 8. Természetbeni lakás és kert.

A megválasztandó lelkész a lakásra tett beruházás címén 35 koronát, ültetvények megváltása címén 66 koronát köteles elődjének megtéríteni a szabályok szerint.

Az állás folyó évi április 1-én foglalandó el.

A pályázók kérvényüket az E. T. II. t.-c. 16. §-ban előirt okmányokkal felszerelve folyó évi február hó 13. napjáig Vas Mihály esperes Gégeny (Szabolcs m.) címre küldjék.

Debreczen, 1916 január 19.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnekedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelt könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is precizen azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

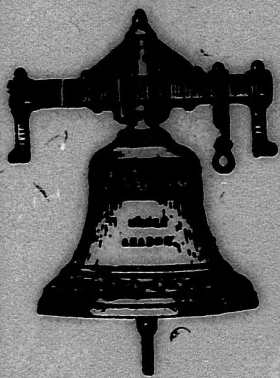
Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzfűzetre berendezett harang és ércöntődéje, szivattyúgyár

ARAD, RÁKOCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. **Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás.**

Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang felszerelések, melyekkel egy ember több harangot huzhat és tűzmentes vas-álványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kítását, avagy azoknak esekély fölülfizetés mellett új harangokkal való felszerelését.

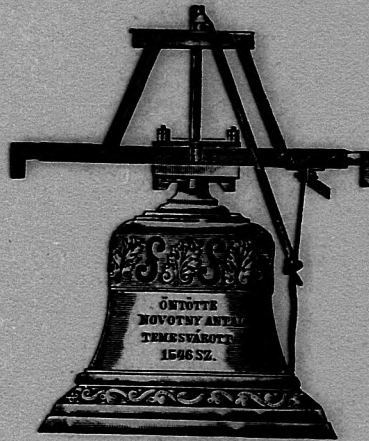
Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntetve.

NOVOTNY ANTAL FIA

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár, Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmánya új modern stlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hegedűéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modoruk. Ily szerkezettű 327 kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyennel való újra szerelését és vertvas-harang állványokat

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak — Az 1896 orsz. kiállításán millentumi nagy éremmel kitüntetve.

Foncière, Pesti biztosító-intézet

Alapított 1864-ben.

Központi székhely: Budapesten, V., Sas-utca 10. sz.

Készpénzben befizetett részvénytőke	4.000.000 korona
A nyereség és díjtartalékok az évi díjbevételekkel együtt mintegy	70.075.300 koronára,
az intézet összes biztosítéka tehát mintegy	74.075.300 koronára
ragnak.	
50 évi fennállása óta kártérítések fejében fizetett az intézet:	
az elemi kárbiztosítási ágazatokban	278.818.768 kor.
az életbiztosítási ágazatban	43.972.292 kor.
a baleset és szavatossági biztosítási ágazatokban	5.487.624 kor.
összesen 328.278.684 koronát.	

Az intézet működési tere kiterjed a következő biztosítási ágazatokra:

1. Élet-, járadék-, kiházasítási-, katonai szolgálat-esetére való biztosítás.
2. Tűz-, villámcsapás- és robbanás által okozott károk elleni biztosítás.
3. Betöréses lopás elleni biztosítás.
4. A törvényes szavatosság következtében beálló kötelezettségek elleni biztosítás.
5. Tűkörüvekben eshető töréskárok elleni biztosítás.
6. Az emberi testet érhető balesetek elleni biztosítás, (utazási, élethossziglani vasúti balesetbiztosítás).
7. Szállítványozási (tengeri-, szárazföldi- és folyamszállítványozási) károk elleni biztosítás.
8. Jégverés okozta károk elleni biztosítás.

Olcsó díjak! Tisztán magyar intézet! Előnyös feltételek

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító
urak rendeljék meg és terjesszék
a hívek és a tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, es-
ládi és ifjúsági havi folyóiratot.

Szerkeszti :

Megyercesy Béla.

Előfizetési díja egy évre 2 kor.
Az Ébresztőnek minden keresztyén
családhoz és minden keresztyén
ifjúhoz el kell jutnia, hogy a
nemes szépirodalom szárnyain
minden olvasójának lelkébe be-
vigye a keresztyén magyar nem-
zet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatvány-
számot ingyen küld a kiadóhivatal :

Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.